

BEWAAR HET PAND

UITGAVE TOT BEVORDERING VAN DE HANDHAVING DER OUDE GEREFORMEERDE BEGINSELEN

Meditatie

De lofzang

**En als zij de lofzang gezongen hadden, gingen zij uit naar de Olijfberg
Mattheüs 26:30**

Is iemand onder u in lijden, dat hij bidde! Is iemand goedsmoeds, dat hij psalmzingt! Met deze woorden wekt de apostel Jacobus de gelovigen op om de Heere te kennen in al hun wegen. Wanneer ze in lijden zijn: bidden! Wanneer ze goedsmoeds zijn: psalmzingen! Wel, zo'n opwekking laat zich verstaan, nietwaar? Maar nu dan dit: Als zij de lofzang gezongen hadden, gingen ze uit naar de Olijfberg! Laat dit zich ook verstaan? Of is dit niet ten enenmale ondoordringend? Jezus en Zijn discipelen hebben de Paas-maaltijd gebruikt. De Meester heeft het Avondmaal ingesteld. Hij heeft het brood gebroken: dit is Mijn Lichaam, dat voor u gebroken wordt! Hij heeft de beker ingeschonken: dit is Mijn Bloed, dat voor u vergoten wordt! En nu opstaan en heengaan. Nu de Paaszaal verlaten en naar buiten. De nacht in, de zwarte nacht in, de nacht van Gethsemané en wat daarop volgen zal...Golgotha! Maar voor we de donkere nacht ingaan...eerst nog zingen, eerst nog samen de lofzang zingen! En ze hebben het gedaan; ze hebben samen gezongen, de Heere Jezus met Zijn elf discipelen. Judas was al eerder de nacht ingegaan. Hij heeft niet meegezongen. Maar Jezus en de elfven hebben, voor ze vertrokken, gezongen, de lofzang gezongen. Hoe konden ze? De discipelen, och, ze wisten nog zo weinig wat er in die donkere nacht zou gebeuren, hoewel ze toch konden weten, want Jezus had het hun voorzegt! Zij zongen de lofzang... Maar Jezus! Hij wist! O ja, Hij wist het volkomen wat die zwarte nacht voor Hem zou inhouden, Gethsemané, en alles wat er

op volgen zou...Golgotha! Hij wist alles, maar toch heeft ook Hij, ja juist Hij, eerst gezongen: de lofzang! Hoe kon Hij? Een lofzang zingen op de weg naar het kruis, hoe is dat mogelijk? En dan, welk een lofzang? We weten het heel nauwkeurig. Bij het Pascha zongen de Israëlieten de psalmen 115 - 118, het grote Hallelujah voor al Gods goedertierenheden.

De lofzang begon met psalm 115:

*Niet ons, o HEER', niet ons,
Uw Naam alleen,
Zij, om Uw trouwen
goedertierenheên,
All' eer en roem gegeven.*

De lofzang eindigde met psalm 118:

*Laat ieder 's HEEREN
goedheid loven,
Verhogen Uwe majesteit;
Mijn God, niets gaat Uw
roem te boven;
U prijz' ik tot in eeuwigheid.*

Hoe kunnen de discipelen na alles wat Jezus gezegd heeft, en vooral, hoe kan Jezus Zelf, met het kruis voor ogen, deze lofzang zingen?

O, hier, in die lofzang heeft Jezus het diepste doel van Zijn lijden en sterven uitgezongen. Zijn ganse leven hier op aarde was één zoeken van de eer van God. "Ik heb U verheerlijkt op de aarde", zo sprak Hij tot Zijn Vader in Zijn hogepriesterlijk gebed. Maar ook Zijn sterven zal God grootmaken. Ook door Zijn sterven zal Hij al de deugden van Zijn Vader verheerlijken. Daarom, daarom juist kan hij Gods lof bezingen in het aangezicht van de dood, en die oude psalmen worden voor en in Hem volle werkelijkheid. Bovendien: Hij kan ook zingen onder het kruis, omdat Hij mag zien op de vreugde die Hem is voorgesteld. O zeker, Hij is Zich tenvolle bewust van lijden en dood, maar ook van overwinning en leven. Zijn

schijnbare nederlaag zal Zijn grootste zegepraal blijken te zijn. Hij gaat afdalen in de zwarte nacht van zonde en vloek, maar niet om daarin voor eeuwig onder te gaan, maar om satan en alle doodsmachten te overwinnen, en om al de Zijnen, Hem van de Vader gegeven, tot overwinning te voeren.. Hij kon de lofzang zingen, omdat Hij reeds aanschouwde die grote schare, die door Zijn kruisdood het leven zou ontvangen. En als zij de lofzang gezongen hadden, gingen zij uit naar de Olijfberg. Jezus zong de lofzang, samen met Zijn discipelen. Ja, de discipelen zongen ook de lofzang. Maar eigenlijk konden zij die alleen maar zingen, omdat Jezus vóórzong, omdat Hij er leiding aan gaf. Ik bedoel dit: dát Gods kinderen lofpsalmen kunnen zingen, soms in de donkere nacht van beproeving en moeite, dat Paulus en Silas in de donkere kerker te middernacht Gode lofzangen mochten toezingen, dat is ook een vrucht van het lijden van de Borg. U bent geslagen door het leven, uw wonden doen u pijn, u kunt niet meer echt-blij zijn. Dit is uw kruis. Maar de Heere kan u leren zingen onder dat kruis. Misschien met betraande ogen en een bevende stem. Maar toch met het hart!

Het is het werk van de Heilige Geest, Die Christus verheerlijkt, Die met een lofzang in het hart en op de lippen de nacht inging, de nacht van Gethsemané en daarna de zwarte nacht van Golgotha.

In Zijn lijdensbeker was geen druppel liefde, enkel toorn Gods, opdat de lijdensbeker van de Zijnen met liefde gemengd zou zijn. Geliefde lezer, kregen we deze toch zo beminlijke Zaligmaker al onmisbaar nodig? Kregen we Hem lief boven allen en alles? We weten toch wat Gods Woord ook zegt: "Indien iemand de Heere Jezus Christus *niet* liefheeft, die zij een vervloeking!"

Ds. M. Vlietstra.

Van de administratie

De betalingen van het abonnementsgeld gaan gelukkig nog steeds door. In de afgelopen 14 dagen ontvingen we er ongeveer 500. We verwachten er nog ± 1000 .

Hartelijk dank voor de ontvangen giften tot een bedrag van f 5.927,83 en de opgaven van 4 nieuwe abonnees.

Adm. Bewaar het Pand: A. Beukers, Toussaintplein 20, 2406 XL Alphen a.d. Rijn. Telefoon: 0172 - 474202. Postbank: 704350.

Van de redactie

Inhoud

Naast de vervolgartikelen van de hand van Ds. D. Slagboom en Ds. K. Hoefnagel is een verslag opgenomen van het afscheid van Ds. H. van der Ham van de gemeente van Zuidland. We

Dit blad is een uitgave van de stichting Bewaar het Pand te Meerkerk.
Verschijnt eens in de veertien dagen

COMMISSIE VAN REDAKTIE:

Ds. P. den Butter, Ds. A. van Heteren en Ds. D. Slagboom.

ADRES VAN DE REDAKTIE:

Copie voor het volgende nummer van "Bewaar het Pand" zenden naar: Ds. A. van Heteren, Voordijk 247, 2992 AL Barendrecht, telefoon 0180-613069.

ADMINISTRATIE:

A. Beukers, Toussaintplein 20, 2406 XL Alphen a/d Rijn, tel. 0172-474202, postrek. 70.43.50 t.n.v. de administrateur van "Bewaar het Pand" te Alphen a/d Rijn.

Abonnementsprijs f 10,- per jaar. Abonnementsprijs voor de Verenigde Staten en Canada 5 dollar per jaar.

Advertenties f 0,60 per mm met een kolombreedte van 6 cm.

Bij kontrakt korting.

ISSN nummer: 0166 - 4646

Dit tijdschrift wordt ten behoeve van iedereen die niet op de gebruikelijke manier kan lezen uitgegeven op geluidscassette en/of in braille, groot-letter of via de Electronische Postbus. Informatie en opgave: CBB, Christelijk Bibliotheek voor Blinden en Slechtienden, Postbus 131, 3850 AC Ermelo, tel. 0341-551014.

dachten er goed aan te doen een artikel over piramidespel over te nemen.

Ontmoetingsdag

Deze zal gehouden worden D.V. zaterdag 5 april in het kerkgebouw van

Sliedrecht - Bethel. 's Morgens spreken Ds. M. Vlietstra en Ds. J.P. Boiten. 's Middags drs. G.J. van Capellen, Ds. P. den Butter en sluiting door Ds. M.C. Tanis

AvH

Gods heerlijke deugden (3)

Het is goed een ogenblik na te denken over de eigenschap van Gods onveranderlijkheid. 'Ik, de HEERE, word niet veranderd', Mal. 3:6. En Jakobus schrijft dat er bij God geen verandering is, of schaduw van omkering, Jak. 1:17. God is van eeuwigheid tot in eeuwigheid Dezelfde. Een mens kan dat niet bevatten. God is zo groot. Hij is onveranderlijk in Zijn macht. Onveranderlijk in Zijn liefde. Onveranderlijk in Zijn heiligheid. Dit is een grote troost voor de Kerk en een dankbaar onderwerp voor onze overdenking. Want Hij is de God, die de trouw houdt, Die eeuwig leeft en Die nooit laat varen de werken Zijner handen.

Als we spreken over Gods onveranderlijkheid moeten we echter niet denken aan starre onbeweeglijkheid of de koude onveranderlijkheid van een dode machine. We spreken met eerbied over de onveranderlijkheid van een levende God. Als we dit goed zien hebben we ook het antwoord op vragen, die zouden kunnen rijzen als we nadenken over deze heerlijke deugd van God. We weten namelijk van Ninevé, hoe deze stad ondanks de angekondigde straf gespaard werd. Is er dan toch verandering bij God? En we weten van Gods klacht in Gen. 6, waar we lezen: 'Toen berouwde het den HEERE dat Hij de mens op de aarde gemaakt had, en het smartte Hem aan Zijn hart'. Hoe zit dat dan? Betreurt Hij nu een eens gemaakt besluit, of moeten we dit anders zien? Het aangrijpende woord uit Gen. 6 betekent niet, dat God een eerder genomen besluit - in dit geval de schepping van de mens - betreurt. Dat kan niet, want 'Gode zijn al Zijn werken van eeuwigheid bekend', lezen we in Hand. 15:18. Maar wat we wél uit dit vers kunnen leren, is dat de Heere, menselijkerwijze gesproken, en ook met eerbied gesproken, over de zonde en haar gevolgen treurt. Als God een mens bekeert gaat die mens óók over de zonde en haar gevolgen treuren. Die mens komt dan zogezegd aan Gods zijde te liggen.

God treurt over de zonde en verblijft Zich over het goede. God is niet een

dode, ongevoelige rots, maar een levende God. De zonde smart Hem. Bekering verheugt Hem. We mogen niet menselijk van en over God denken; maar de Heere drukt Zich in Zijn heilig Woord wél menselijk uit, zó, dat wij het kunnen begrijpen.

En wat Ninevé betreft: de Heere wist dat de stad zich tot Hem zou wenden om genade. Het boek Jona laat ons Gods gewilligheid om de zonde te vergeven duidelijk zien. Het feit dat God de zonde vergeeft en de zondaar in genade aanneemt wil niet zeggen dat God verandert, maar laat ons juist zien, dat de Heere onveranderlijk is. Heeft Hij namelijk niet gezworen dat een ieder die Hem in waarheid aanroept, door Hem aangenomen zal worden? Wie Hem aanroept in den nood, vindt Zijn gunst oneindig groot!

Hij komt ook tot ons met de boodschap dat we kinderen des toorns zijn, aan de verdoemenis zelve onderworpen. Een mens gaat verloren en is al verloren. Dat staat onwrikbaar vast. O zondaar, nog even en gij zult omgekeerd, omgekeerd, omgekeerd worden! Denkt niet dat u daaraan zult ontkomen, want God is onveranderlijk in Zijn raadsbesluiten. Maar als een ziel, vanuit de nood van zijn leven, tot God om genade roept, zoals de tollenaar in de tempel, dan zal hij ervaren dat er bij Hem goedertierenheid is en veel verlossing. Dat heeft niets met een verandering in God te maken. Want Hij is ook onveranderlijk in Zijn belofte-woord: Wendt u naar Mij toe en wordt behouden! Er zijn vele verborgen dingen, welke we in Gods handen moeten laten, hoe moeilijk dat voor een mens ook is. Maar de geopenbaarde dingen zijn voor ons en onze kinderen, namelijk om die biddend te onderzoeken. Laten we een paar praktische toepassingen proberen te maken, nu we nadenken over Gods onveranderlijkheid. Dat Hij onveranderlijk is, wil allereerst zeggen dat Hij niet is als de mens. Er is niets zo veranderlijk als een mens. Er is ook niets zo onbetrouwbaar als een mens. Welnu, dat de Heere onveranderlijk is, wil dit zeggen dat een mens op Hem aan kan.

Een mens kan op Zijn Woord aan, Zijn toezegging, Zijn vermaning en waarschuwing. Een mens is leugenachtig, maar God is waarachtig. Zalig de mens, die op Hem vertrouwt! Vest geen betrouwen op prinsen, maar

*Zalig hij die in dit leven,
Jakobs God ter hulpe heeft;
Hij die door den nood gedreven,
Zich tot Hem om troost begeeft.
Die zijn hoop in 't hachlijkst lot,
vestigt op den HEERE zijn God.*

De overdenking van Gods onveranderlijkheid zal het ontroerde en ontrust gemoed ware rust geven. Alles hier op aarde verandert, maar God is onveranderlijk. Dezelfde. Datzelfde Woord, waar de vromen vele eeuwen geleden hun troost in vonden, is nog dezelfde bron van troost en kracht vandaag. Wat er ook veranderen mag in uw leven, uw lieve man ontvalt u, uw vrouw; hebt u er wel eens houvast aan mogen hebben dat de Heere nu altijd Dezelfde is en blijft? Alles verandert in de maatschappij en in de wereld. Het wordt er niet beter op. De wereld maakt zich rijp voor het oordeel. En wat te zeggen van de situatie in de kerk? Wat een verwarring, strijd en moeite alom! Is er enig houvast, temidden van het rumoer der golven? Is er iets om aan vast te houden in de

stormen die over ons heen gaan? Is er een Toevlucht, tot zelfs in het laatste der dagen, die vol benauwenis zullen zijn? Waar hebben de vromen van ouds hun hoop in gezocht en gevonden? Is het niet in de onveranderlijke trouw, macht en liefde Gods? Hebben ze niet boven het rumoer der golven uit mogen zingen:

*Laat vrij het schuimend zeenat bruisen,
d' ontroerde waat'ren hevig ruisen;
de golven mogen, door haar woën,
het berggevaarte daav'ren doen:
De stad, het heiligdom, de woning,
van God, den allerhoogsten Koning,
wordt in haar muren, t' allen tijd,
door beekjes der rivier verblijd.*

Heeft ook ú op die onveranderlijkheid Gods mogen zien? Je kunt je soms zo veel zorgen maken over de toekomst, je arme kinderen, de toenemende afval. Een mens zonder God is een beklagenswaardig schepsel. Maar wie leert aan God vast te houden en aan Zijn onveranderlijk en eeuwig blijvend Woord, zal veilig gaan en de Allerhoogste tot zijn Rots en Burcht hebben.

De volgende keer willen we iets zeggen over de troost van de onveranderlijkheid Gods in het leven des geloofs.

K. Hoefnagel.

totdat de onvruchtbare zeven heeft gebaard, en die vele kinderen had, krachteloos is geworden" (1 Samuël 2:4 en 5).

Sterken en zwakken

Drie maal merkt Hanna op, hoe verrassend Gods doen uitkomt. De eerste keer is: het neerwerpen van de sterken én het bekrachtigen van de zwakken. "De boog der sterken is gebroken en die struikelden zijn met sterkte omgord". De boog der sterken... Het zal niet onduidelijk zijn wat Hanna bedoelt. De boog is in haar tijd bekend als het wapen in de strijd. Met pijl en boog ging men in die tijd tegen de vijand uit. Het valt op voor wie het nagaat in Gods Woord dat er vaak over de boog gesproken wordt om de vijandschap tegen God en Zijn volk uit te beelden. Zeker, het komt ook voor dat de openbaring van Góds kracht tegen Zijn vijanden wordt voorgesteld door de boog. Maar toch meermalen de openbaring van de kracht der vijanden Gods en van de Zijnen. We kunnen hier wijzen op Psalm 11:2 "want ziet, de goddelozen spannen de boog, zij schikken hun pijlen op de pees, om in het donkere te schieten naar de oprechten van hart". Tekenend is hier de samenvoeging: de boog en de sterken. Misschien kunnen we het nog beter andersom zeggen: de sterken en hun boog! Het is de uitbeelding van hen, die zich sterk voelen in hun vijandschap. Ze vertrouwen op hun eigen kracht. Ze menen, dat zij het zijn, die zeker de overwinning zullen krijgen.

Heeft zo Hanna niet de boog der sterken tegenover zich gekend? De sarrende en treiterende Peninna! Staan niet telkens zó de vijanden tegenover Israël? De "giganten", die het winnen zullen. Zij hebben het grootste getal. Ze beschikken over de machtigste middelen. Ze weten zich sterk. De Kerk van alle eeuwen krijgt met die boog der sterken te doen in een schijnbare ongelijke strijd. Tegenover die sterken: "die struikelden". Dat moet u niet verkeerd verstaan. Het gaat niet om het struikelen in de zonde. Ongetwijfeld zijn, die hier bedoeld zijn, daartoe ook geneigd. Hier wordt toch meer bedoeld op hen die vanwege de vijandschap zich niet op de been kunnen houden. Luther vertaalt: "de zwakken". We kunnen dat ook wel weergeven met: "de uitgeputten". De kanttekenaren zeggen: "zo uit zwakheid als uit kleinmoedigheid". Zij voelen zich ook zo, als gestruikelden. Zij weten vaak niet waar hun kracht van-

Hanna's lofzang (4)

3 x Gods verrassend doen

Het "hoge spreken"... Hanna zingt er door genade tegenin! Ze kan het vermetele, brutale spreken tegen God en Zijn volk niet verdragen. Ze weet het ook, dat God die hoogsprekers keurt en hen oordeelt. Niets blijft er van al hun grote woorden over.

Hanna ziet het bevestigd in Gods wonderlijk en verrassend doen. We kunnen ook zeggen: in Zijn leiding, in Zijn regering. Het kan voor een tijd lijken alsof de grootsprekers het te zeggen hebben. Hanna had er de benauwdheid van ervaren. Gods kinderen kunnen er vandaag ook onder gebukt gaan. Maar toch...het komt precies andersom uit. Die zich ergens op verheffen, die worden te niet gemaakt en die nergens op kunnen steunen, die worden gezegend. Een verrassende omkeer komt uit door Gods wonderlijke leiding en regering. Wat niet verwacht kan worden gebeurt! Vergeet niet, dat dit nu juist in de lofzang bezongen wordt. "In de lofzang voor het aangezicht Gods, krijgen de mensen en de verhoudingen

hun ware naam". Zo is terecht opgemerkt. In de lofzang zingt het levend geloof, dat de dingen anders ziet dan ze voor ogen zijn. In de lofzang wordt God grootgemaakt om Zijn verrassend doen. Het wordt vaak gezegd, dat het gedeelte, wat we nu behandelen, een stuk "algemene" levenservaring is. Graag stem ik het toe, dat het over dingen gaat die in het leven hier beneden in de geschiedenis van deze wereld telkens zo uitkomen. Toch moeten we niet voorbijgaan aan de persoonlijke betrokkenheid van Hanna. Ze praat niet over deze dingen zonder dat ze er zelf mee te maken heeft gekregen. Haar eigen beleving van Gods verrassend handelen ligt er achter en daar getuigt ze van in haar lofzang. Tot onderwijs en bemoediging van die God vrezen. Zo willen we ernaar gaan luisteren: "De boog der sterken is gebroken en die struikelden zijn met sterkte omgord. Die verzadigd waren, hebben zich verhuurd om brood, en die hongerig waren zijn het niet meer;

daan moet komen. En nu: wat niet verwacht werd! Verwacht moest worden dat de sterken met hun boog overwinnen zouden en dat de gestruikelden ten onder zouden gaan. 't Gebeurt niet, door Gods verrassende doen. De boog der sterken is gebroken. Eigenlijk staat hier een meervoud: de sterken met hun bogen zijn gebroken, tot niets geworden, verpletterd! De gestruikelden zijn met kracht omgord. Zij hebben kracht ontvangen. Kracht uit God. Kracht uit hun ziel. "Gij hebt mij versterkt met kracht in mijn ziel". Ze krijgen opnieuw moed. "Een hart onder de riem". Daar is meer. Met kracht omgord worden wijst hier toch ook op het bekrachtigd worden tot de strijd. David zingt er van in Psalm 18:40 "Gij omgordde mij met kracht ten strijde..." Zelf worden ze versterkt om de strijd te strijden tegen de vijanden Gods.

Hoe komt Gods verrassend doen uit. Hanna heeft zichzelf er niet boven uit gezet. Het is Gods wonderlijk werk geweest waardoor ze met kracht is omgord. Hoe vaak vrezen Gods kinderen niet het te verliezen? Hoe vaak is het niet, dat ze met allerlei kunst- en vliegwerk zichzelf op de been proberen te houden? "Als ik zwak ben, dan ben ik machtig". Dán wordt het geleerd de goede strijd te strijden uit de kracht van de Heere Jezus Christus. Hij heeft de "boog der sterken gebroken als niemand anders op Golgotha. Hij heeft de "sterke" overwonnen om genade en kracht te verwerven voor onmachtiging in zichzelf. Het geeft voor die de Heere vrezen perspectief in onze tijd, terwijl de boog der sterken zo erg op hen gericht is.

Verzadigden en hongerigen

Voor de tweede keer wordt Hanna geleid naar Gods verrassend doen. Het gaat nu niet over een voorbeeld, dat betrekking heeft op de strijd. Dit handelt over het maatschappelijk leven. We zouden het zó samen kunnen vatten: die overvloed hebben, worden behoeftig gemaakt en die hongerig zijn, worden verzadigd. Er is een opvallende keer, die de Heere door Zijn doen ook in dit opzicht geeft. De tekst vraagt enige toelichting. We lezen: "die verzadigd waren, hebben zich verhuurd om brood en die hongerig waren, zijn het niet meer".

Om wie gaat het? Allereerst om die gewoon zijn zich zat te eten. Ongetwijfeld denkt Hanna aan hen, die volop hebben, in overvloed bezitten. We zouden vandaag zeggen: de vermogende bezitters, de rijken.

Wéér spreekt hier, dat ze daarop vertrouwen. Ze denken hun welvaart voor goed te hebben. Ze bouwen op hun geld en goed. Ze leven in de ijdele waan, dat ze met hun overvloed alles bezitten. We vinden ze telkens getekend in Gods Woord. We kunnen hier denken aan de Psalmen. Psalm 17 spreekt "van de lieden, die van de wereld zijn, welker deel in dit leven is". Psalm 49 van "degenen, die op hun goed vertrouwen en op de veelheid huns rijkdoms roemen". Klinkt het niet door bij de profeten, hoe de begeerte uitgaat naar de overdaad en hoe men daarop vertrouwt? Het "wee" wordt uitgesproken over degenen, die huis aan huis trekken, akker aan akker brengen, totdat er geen plaats meer zij. En in het Nieuwe Testament horen we in het onderwijs van Christus Zelf en van de apostelen gedurig de waarschuwing tegen overdaad en het vertrouwen op het aardse goed.

In de tweede plaats gaat het om de hongerigen. Ze waren er in de tijd, dat Hanna leefde. Het is de uitbeelding van de armen, die alleen met de grootste moeite in hun behoefte kunnen voorzien. Ze lijden gebrek in hun armoede. Wat merkt Hanna op. Zij ziet Gods verrassend doen. Die overvloed hebben, daarop vertrouwen, komen tot armoede. Wat zij tevoren niet gedacht hebben, is toch waar geworden: zij hebben zich verhuurd om brood. We zouden het heel eenvoudig kunnen zeggen: ze dachten wel op hun lauweren te kunnen rusten maar ze moesten hun handen weer gaan gebruiken in een heel nederige dienst. Anders zouden ze van de honger omgekomen zijn. En die hongerig zijn, hielden daarin op, zijn het niet meer. Dat betekent niet dat ze geen "gewone" honger meer hebben, maar wel, dat ze elke dag hun dagelijks brood ontvangen en geen gebrek lijden.

Laten we ons aan de lijn houden, waarom het gaat. Hanna merkt de gangen des Heeren op. Hij vernedert de rijken, die op hun goed vertrouwen en Hij geeft de hongerigen brood, die op Zijn goedheid zijn aangewezen. Lang kan het lijken, alsof dit niet zo is. De arme Lazarus uit de gelijkenis blijft arm tot het eind toe. De rijke man blijft in dit leven rijk. Toch: de Heere laat het zien, dat Hij zo'n God is. De rijkdom van de rijke man gaat teniet en de armoede van Lazarus gaat voorbij.

Beleven wij het? Kennen we het afhankelijk leven van de Heere? Wij weten vandaag niet van armoede af als in verleden tijden. Voor veel gezinnen

zijn echter de omstandigheden weer moeilijker geworden. De tegenstellingen zijn weer verscherpt. Gelukkig als we de taal van Hanna verstaan. Zij heeft niet alleen iets algemeen gezegd, maar is gericht op de beleving. 't Gaat haar om de erkenning van die God, Die zo verrassend in Zijn doen is. Het wordt beleving voor hen die die God zo mogen nodig krijgen. Zij leren het, dat het leven niet ligt in de overvloed. In de moeiten van het aardse leven ontdekken ze de wortel van alle ellende: hun schuld voor God. Om het alleen van Hem te verwachten, Die in Christus alles heeft voor arme zondaren. Zij hebben met een verrassend God te doen ook in de gaven voor het tijdelijk leven!

Vol zegen en krachteloos

Voor de derde maal zingt Hanna van Gods verrassend doen: "totdat de onvruchtbare zeven heeft gebaard, en die vele kinderen had, krachteloos is geworden". Het is zonder meer duidelijk, dat Hanna hier doelt op wat God haar gegeven heeft in het geschenk van Samuël.

Wat valt op? Hanna begint nu met de zegen, in de eerste twee gevallen deed ze dat niet. Het is nu haast niet anders. Waardoor is Peninna's krachteloosheid uitgekomen? Door het wonder, dat Hanna ten deel gevallen is. Dat is het eerste! Het allesbeheersende!

Hanna was de onvruchtbare. Zij was gesmaad en had er diep onder geleden. Maar nu had God haar door Zijn almachtig wonder de volle zegen gegeven. We moeten oppassen, hier niet teveel willen verklaren. Men heeft het gezegd: hoe kan dit "zeven gebaard", terwijl ze nog maar één zoon ontvangen heeft? 't Lijkt me dan niet juist om te zeggen: "Samuël gold voor zeven". Het getal "zeven" zal wijzen op de volheid van de zegen. Vaak komt dit zo uit in Gods Woord: zeven dagen bij het begin van de wereld, zes schepingsdagen plus de Sabbath; zeven dagen rond Jericho en de zevende dag zeven maal; enz. Dát is het wonder voor Hanna, dat zo verrassend waar werd en haar gebed werd verhoord in een volle zegen.

Peninna is krachteloos geworden ondanks haar vele kinderen. We behoeven niet te denken aan een bijzondere ondergang van haar kinderen. We weten daar niets van. Maar dit is zeker: zij die vertrouwde op haar natuurlijke vruchtbaarheid, die daar prat op ging, is tot niets geworden. Haar naam is vergaan tegenover het wonder, dat Hanna

ontvangen heeft. Hier is de lofzang. Wat in Hanna's leven verrassend is uitgekomen, ook in de ondergang van Pennina, spreekt van die God, Die in verleden, heden en toekomst Zijn gang gaat. Hij heeft het bewezen in het verleden: Sara, Rebecca, de moeder van Simson... Hij bewijst het bovenal in de komst van Christus, "ontvangen van de Heilige Geest, geboren uit de maagd Maria". Hij laat het vandaag nog zien in het leven van onvruchtba-

ren, die niets te verwachten hebben. Hij zegt door Zijn wonderen in hun hart en leven en Hij doet teniet, die Zijn wonderen verachten. Die het opmerkt in eigen leven, in de Kerk des Heeren, in het midden van deze wereld, leert met Hanna de lofzang zingen van Gods verrassend doen. Het is een zaak van het levend geloof, het wordt geleerd door de Heilige Geest!

D. Slagboom.

Afscheid van Ds. H. van der Ham van Zuidland

Ds. Van der Ham nam 19 februari 1997 afscheid van de gemeente van Zuidland, waar hij lange tijd heeft mogen dienen. Na stil gebed, votum en groet werd gezongen Psalm 135:3 en 8. Vervolgens werd de geloofsbelijdenis gelezen. De Schriftlezing was Lucas 8:1-15. Gezongen werd Psalm 119:7. Er werd een zegen gevraagd over de dienst. Gezongen werd Psalm 25:6 en 7 en er werd gecollecteerd. De tekst voor de prediking was Lucas 8:11 "Dit is nu de gelijkenis: Het zaad is het Woord Gods". Na ruim dertien en een half jaar gearbeid te hebben in Zuidland nam Ds. Van der Ham met de gelijkenis van de Zaaier afscheid. In deze gelijkenis is sprake van vier soorten hoorders.

1. In de eerste plaats valt er zaad op het pad.

De vogels pikken dat zaad weg. Het Woord is levend en krachtig, scherpsnijdender dan enig tweesnijdend zwaard. De duivel neemt het Woord weg. Hier worden hoorders getekend die niet buigen, niet geloven en niet zalig worden. Deze hoorders verstaan het gehoorde niet, zij nemen het niet in zich op. Calvijn schrijft dat zij niet de minste smaak in het gehoorde hebben. Erg als het zo bij ons is. Trouwe kerkgang is niet genoeg. Hier worden ons vergeetachtige hoorders getekend. Herkauwen is nodig. Na de kerkdienst kunnen er zoveel kletspraatjes zijn.

Maar u zult rekenschap moeten afleggen van de kerkdienst. Hebt u daar wel over nagedacht? Kent u het schuldbelijden van Psalm 32? Weet u van verootmoediging en bekering? Ik heb met veel gebrek het Woord gebracht. Hebt u het mogen verstaan? Hoe triest als dit niet zo is. Daar kunnen we de Heere de schuld niet van geven. Laat u

met God verzoenen. Wat hebben wij de Heere toch nodig, smeeke Zijn woord te mogen verstaan.

2. Er valt ook zaad op de steenrots. Er liggen veel stenen in de akker. Dat stuk van de akker lijkt aanvankelijk warm en goed, maar als de zon gaat branden verdort dit zaad.

Het zaad is niet van tweede kwaliteit, daar ligt de oorzaak niet dat er geen vrucht komt. Het ontbreekt aan voldoende vocht. Hier worden hoorders getekend die terstond vreugde kennen, maar er is geen wortel. Het hart gaat op het eerste gezicht open voor God, men is het eens met de prediking, men spreekt erover. Maar dan komt verzoeking, verdrukking en vervolging. Dit is werkelijkheid in islamitische landen. Maar ook in Nederland word je uitgelachen en kom je er buiten te staan. Wat is er een verslapping en afval. De wortel ontbreekt bij deze hoorders, het zit alleen in het verstand en het gevoel, het hart is niet geraakt. De kanttekening zegt dat er geen vertrouwen op Christus is. Er is wel godsdienst, kennis en blijdschap. Het doet denken aan de vijf dwaze maagden. Hun lampen gingen uit. Tijdgeloof. Maar waar wortel is wordt het werk Gods niet te niet gedaan. De Heere betoont Zijn trouw aan ontrouwen. Al wankelen bergen en heuvelen, het verbond des vredes zal niet wankelen. De Heere gedenkt hen die door onweder worden voortgedreven in al wat zij behoeven. "Gij verdrukke, door onweder voortgedrevene, ongetrooste: Zie, Ik zal uw stenen gans sierlijk leggen, en Ik zal u op saffieren grondvesten."

3. Er valt zaad in het midden van de doornen.

Daar verstikt het. De groei en doorwerking van het Woord wordt geremd.

Bedenk het dat de eeuwigheid komt, dat u een ziel hebt. Het is de mens gezet te sterven en daarna het oordeel. De doornen zijn de zorgvuldigheden van het leven, de rijkdom en de wel lusten des levens. Beslommeringen en begeerlijkheden worden hiermee aangeduid. Eerst overheersen de doornen niet zo, later wel. De zorgvuldigheden zijn eten en drinken, kleding, al wat men doet en het reizen. Een vrouw kan helemaal opgaan in het zorgen voor het huisgezin, de man in zijn werk en de auto, jongeren in hun computer. Martha mocht het beleven dat één ding nodig was, zij mocht luisteren naar Christus. Het is een voorrecht de bekommernissen op de Heere te mogen werpen. Wentel uw weg op den Heere, en vertrouw op Hem, Hij zal het maken. Het woord 'wentelen' geeft aan dat je iets niet tillen kunt. Zo de HEERE het huis niet bouwt, tevergeefs arbeiden deszelfs bouwlieden daaraan. Rijkdom voert naar het eeuwig verderf. Als je werk het een en al is kost het je je ziel. Die rijk willen worden vallen in vele verzoeking. De geldgierigheid is een wortel van alle kwaad. Denk aan de rijke jongeling. Hij ging bedroefd weg. Waak tegen het materialisme. Trek de doornen uit. Er is ook sprake van wellusten. Veel kerkmensen doen mee met genot, sex en sensatie. Het is vreselijk om te komen. Smeeke dat de Heere de akker vruchtbaar make.

4. Er valt ook zaad in de goede aarde.

Daar is de grond niet verhard, niet ondiep met stenen onder de oppervlakte en zonder doornen. De gelijkenis wil niet zeggen dat driekwart van het zaad verloren gaat en slechts een kwart vrucht draagt.

Wel gaat er een ernstige waarschuwing van de gelijkenis uit.

Van nature zijn we geen goede aarde. We zijn platgetreden pad, steenrots en doornen. Het is de Heere Die het hart bereidt. De Heilige Geest overtuigt van zonde en schuld. Er komt kennis van de ellende, van de verlossing en van de dankbaarheid. Het hart dat hard is wordt vermurwd. De Heere opent wat gesloten is. Er komt door genade een eerlijk en goed hart.

Dit is het tegenovergestelde van arglistig en verdorven. Waar de Heere ontdekt, wordt de verdorvenheid blootgelegd. Het wordt beleden Ik heb gedaan wat kwaad was in Uw oog. Ik ben Gods gunst en heil kwijt. Dan is er niets heerlijker dan verzoend te wor-

den. Het komt tot vrucht dragen door het bloed van Christus. Niemand heeft er recht op. De Heere verlicht het verstand, Hij opent wat gesloten is, Hij vermurwt dat hard is, Hij besnijdt dat onbesneden is. Er ontstaat dorst naar God, heilbegeerte. Er wordt plaatsgemaakt voor Christus. Johannes de Doper sprak het uit: Zie het Lam Gods, dat de zonde der wereld wegneemt. Alle offers wezen heen naar het Offer, naar het Lam. Christus heeft Zichzelf geofferd, Gods toorn gestild.

De kracht van het sterven van Christus is groot. Hoe lang en zwaar er ook gezondigd is, er is vergeving in het Lam. Hij is een volkomen Zaligmaker. Hij wil het hart openen. De vrucht is onderscheiden: honderd-, zestig- of dertigvoud. Gemeente van Zuidland, het is een voorrecht het Woord te horen en te bewaren.

Heeft het Woord vrucht mogen dragen? Is uw hart, net als het hart van een Lydia geopend onder de prediking?

De Heere geeft wasdom in het leven der Zijnen. Zal in uw leven Gods Naam eeuwig eer ontvangen?

Wat is de vrucht waarover gesproken wordt? De vrucht is ootmoed, zelfverloochening en dienen. Niet heersen en zichzelf handhaven.

Vrucht is strijd tegen de zonde. Schuilen bij Christus in de ark des behouds. Vrucht is geloof en een teer en afhankelijk leven. Zulken zullen zijn gelijk een frisse boom. Klein en groot, jong en oud: 't Rechtvaardig volk zal bloeien, gelijk op Libanon.

Dit vers werd gezongen: Psalm 92:7.

Het dankgebed werd uitgesproken. Gezongen werd Psalm 90:9 waarna de zegen werd uitgesproken.

Vervolgens kwamen de toespraken:

Ds. P. den Butter sprak namens de classis en als consulent. U hebt niet over uzelf gesproken. Dan had u meer over de Zaaier gezegd.

U zult uw eigen reactie tegenover de verschillende reacties op de prediking gehad hebben. Het is vaak een met tranen zaaien. Er is niet alleen vreugde, maar ook teleurstelling. Er kan strijd en zelfs vertwijfeling zijn. Indien er vrucht mag zijn, is er reden tot zielevreugde. Misschien zal achteraf nog meer vrucht openbaar komen. Ds. Van der Ham werd dank gezegd voor het werk verricht in de classis Rotterdam. Ds. Den Butter was er verwonderd over dat Ds. Van der Ham onder de varenden gaat arbeiden. Dat zal aanpassing en inspanning vereisen.

Ook Paulus heeft tot zeevarenden

gesproken. Hij mocht het zeggen: Wiens ben ik Welken ook ik dien. Moge de Heer u sterken. Gemeente van Zuidland, u raakt een zaaier kwijt. Maar de Zaaier blijft. God zegene Zijn Woord, Ds. Van der Ham en zijn gezin, gemeente en kerkenraad. Ouderling P. van Doorn sprak namens kerkenraad en gemeente. Hij dankte hartelijk voor alle arbeid die verricht mocht worden. Oude en nieuwe dingen hebt u naar voren mogen brengen. Nu gaat u arbeiden onder de varenden. Het spreke: 'Hij, Die u roept is getrouwd, Die het ook doen zal'. Afscheid nemen gaat niet zonder pijn. We mogen gelukkig als broeders scheiden. U hebt getrouwd mogen arbeiden, er werd nooit tevergeefs een beroep op u gedaan. U hebt ook nog vier boeken geschreven. Ondermeer: "Een wolk van getuigen." Houd het bij 1834. Ook mevrouw hartelijk dank. U begeleidde de gemeentezang, in dat opzicht stond u boven uw man. Gemeente: ik hoop dat we als een kleine gemeente mogen blijven bestaan. De kerkenraad heeft

uw liefde en gebed nodig. De toekomst is verborgen. Hoe zal het zijn in het jaar 2000? De wederkomst zal de grote toekomst zijn.

Ds. Van der Ham bedankte de sprekers. Hij wenste classis en gemeente het goede toe. Hij zei dat hij veel had moeten leren in de gemeente. Veel is meegemaakt. Ingrijpende sterfgevallen vonden plaats.

Bij de Heere is een volheid van troost. Het moge ervaren worden: Eenzaam, maar niet alleen. Ik bewaar goede herinneringen aan de gemeente, het Woord droeg vrucht. Er zijn er die de Heere leerden vrezen, anderen werden verder geleid. Het ga u goed. Na dit dankwoord werd gezongen Psalm 105-3 en 24. Hierna kon afscheid genomen worden van Ds. Van der Ham, zijn vrouw en kinderen. Ook ouderling van Rossum (grootvader van mw. Van der Ham) was op zijn hoge leeftijd in staat dit alles mee te maken.

Ds. A. van Heteren.

De zondag in plaats van de Sabbat (2)

De zondagswetten

Wanneer iemand stelt dat keizer Constantijn in de vierde eeuw na Christus de zondag heeft ingevoerd, is dit geen juiste stelling. Hij heeft de zondag niet ingevoerd, maar wel wettelijke bepalingen uitgevaardigd aangaande de zondag die in zijn dagen al onderhouden werd door de christenen. De zondag werd immers al waargenomen vanaf de dag van de opstanding. De Schriftgegevens in het Nieuwe Testament getuigen hiervan, zo bleek ons in het vorige artikel. Wel is keizer Constantijn op nauw bij de zondag betrokken geweest. Hij heeft die dag als een verplichte rustdag voorgeschreven. Ook de heidenen moesten deze dag onderhouden. De christenen deden het dus al, maar de heidenen werden door keizer Constantijn verplicht ook deze dag te houden. Al dan niet vrijwillig werd dus de zondag gevierd. Op 7 maart 321 vaardigde keizer Constantijn het eerste edict aangaande de zondagsviering uit. Het was geen uitgebreide wet. In dit edict werd voorgeschreven dat alle rechters en de stadsbevolking op de vererenswaardige dag der zon van hun handwerk moesten rusten. De arbeid op het veld werd nog toegelaten omdat anders gunstige gelegenheden tot zaaien en planten verloren zouden gaan. In juni

321 werd een andere bepaling gemaakt bij dit eerst edict: ook slaven werd vrijheid gegeven de zondag te houden. Zo konden voortaan slaven en vrijen de zondag onderhouden. In 386 werd bepaald dat er op zondag geen publieke vermakelijkheden mochten worden gehouden. Dit zou immers mensen kunnen aantrekken van de christelijke godsdiensttoefening. In het jaar 425 werd bij wet bepaald dat alle aandacht van de christenen gericht behoorde te zijn op de dienst des Heeren. Hier proeven wij iets van de geest van artikel 36 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis.

Iemand die de overheid wetten aangaande de zondag overtrad werd als een heiligschenners berecht. De staat heeft zich dus duidelijk met de zondag beziggehouden in de wetgeving. Maar niet alleen de staat heeft bepalingen gemaakt aangaande de zondagsviering. Ook de kerk heeft besluiten genomen aangaande deze zaak. In het jaar 324 verbood de kerkvergadering het vasten op zondag. In het jaar 325 verbood men het knieland bidden op zondag, er diende staande gebeden te worden. In het jaar 360 werd het rusten op zaterdag verboden.

Karel de Grote ging in zijn wetten van de gedachte uit dat de christelijke zondag de voortzetting is van de joodse

sabbat. Een wet van zijn hand uit 789 begint als volgt: "Wij stellen vast, volgens hetgeen de Heere in de wet heeft bevolen, dat slafelijke werken op de dag des Heeren niet worden verricht." De eerste christelijke kerk was bevreesd geweest voor een verjoodsing van het christendom en had daarom de zondagsviering niet gebonden aan de joodse wet. Nu werd dit wel gedaan. De zondag werd verbonden met het vierde gebod. De wetten en verordeningen aangaande de zondag die door Karel de Grote werden uitgevaardigd sluiten nauw aan bij de synodale besluiten. Men beoogde te komen tot een gezonde zondagsviering in het rijk van Karel de Grote. In de wetten van Karel de Grote werd ook uitgesproken dat de zondag er niet is om niets te doen, maar om als christenen bezig te zijn in de dingen Gods. Een zondag die niet aan God wordt gewijd betekent geen zegen maar een vloek voor een gezin. Dat is een gedachte waarmee we ook in onze tijd onze winst kunnen doen. Er valt een lijn te trekken naar zondag 38. Daar wordt gesproken over het naartog komen tot de prediking, de sacramenten te gebruiken en de armen christelijke handreiking te doen. In 789 spreekt Karel de Grote uit dat men niet op joods-wettische wijze behoort te rusten, maar dat men als christenen naar de kerk behoort te gaan en God de Heere te loven in alle dingen, die Hij ons op die dag heeft geschonken. Karel de Grote spreekt dan ook van Woord en sacrament en van het beoefenen van christelijke barmhartigheid. Volgens de Frankische wetten mochten de vrouwen de was niet doen op zondag, maar wel mocht er eten klaargemaakt worden. Alle slafelijke arbeid, dus alle werk wat door de week werd verricht, de zogenaamde zesdaagse arbeid was verboden, maar er werd wel ruimte gelaten voor het noodzakelijke werk. In een wet van 789 treffen wij drie uitzonderingen aan op het algemeen verbod van arbeid: 1. het verdedigen tegen de vijand. 2. het bereiden van spijzen en 3. het begraven van een dode, zo nodig. Keizer Constantijn had een uitzondering voor het werk op het land gemaakt, maar deze uitzondering werd in de Frankische wetten niet gehandhaafd. In 630 was het werk op het veld en in de wijngaarden al verboden met de toevoeging erbij: "opdat de mensen vrij zijn om naar de kerk te gaan en de prediking te horen. Karel de Grote (die regeerde van 768-814) heeft deze bepalingen verder uitgebreid: niet in de

wijngaard werken, niet ploegen, niet maaien of gras snijden, geen heg planten, geen huis bouwen, niet jagen. Karel de Grote verbood ook het kopen en verkopen op de zondag. Hoe anders is het in onze dagen. De overheid vaardigt wetten uit waarin op een bepaald aantal zondagen winkels open mogen zijn. We zien een ontwikkeling al verder van Gods Woord en wet af. In de Frankische tijd golden strenge straffen voor het overtreden van de zondagswetten. Krachtig werd opgetreden om de zondagswetten te handhaven. Bijvoorbeeld honderd geselslagen voor een slaaf. Een vrije kreeg opsluiting totdat hij schuld bekende en beterschap beloofde. Wie in het kwade volhardde kon zelfs gekruisigd worden. Een deel van het vermogen kon je kwijtraken door de zondagswetten te overtreden. Wie ossen voor de vrachtkar spande op zondag was zijn rechteloos kwijt. Dit waren forse maatregelen om de zondagsviering te handhaven en tegen overtreders van de zondagswetten op te treden. In de Middeleeuwen golden in grote lijnen dezelfde regels

en wetten aangaande de zondag als in de Frankische tijd. Voor vrouwen gold bijvoorbeeld dat zij niet mochten weven, spinnen, naaien, borduren, wol en vlas bewerken. Er zijn ook synodale uitspraken aangaande de zondag. In 747 werd door een synode aan geestelijken verboden op zondag wereldse bijeenkomsten bij te wonen. Zij mochten op de zondag ook niet reizen, maar moesten blijven in hun klooster en kerken. In 791 bepaalde een synode dat men zich op zondag van alle zonde diende te onthouden en van alle vleeslijk werk, men moest bezig zijn in gebed, kerkgaan en dergelijke zaken. Het verbod van zondagsarbeid op het land bleef in de Middeleeuwen gehandhaafd. Alleen in uitzonderlijke gevallen kon de priester verlof geven toch wat arbeid op het land te verrichten. Vanaf Constantijn de Grote is dus de arbeid op zondag verboden. Ook het reizen op zondag werd verboden, tenzij bij noodzaak.

Ds. A. van Heteren.

Piramidespel

Het blijkt dat er velen zijn die tegenwoordig meedoen aan het piramidespel. Ook vanuit de Gereformeerde Gezindte, zo lijkt het; niets menselijks is ons vreemd. Allerlei plaatsnamen vallen: Dordrecht, Bergambacht, Urk, Zwolle, Meppel, Staphorst. Vanuit het Land van Heusden en Altena, kreeg ik een fax met namen en toenames en concrete gegevens ter waarschuwing. Ik schrik toch wel wanneer ik alle berichten hoor die tot me komen. Wat hebben we weinig weerstand en wat worden we gemakkelijk meegevoerd. Het gaat er ons vanzelf niet om dat we mensen beschadigen willen, maar om de zaak zelf, die we principieel (dat is: vanuit Gods Woord) afwijzen. Dit kan en mag niet.

Glad

Wie staat en meent te staan, hebbe toe te zien dat hij niet valle. De plaats waar we staan is zo glad en wij zijn zo wankel van stand en benen! Bid om zelfkennis en zondekennis en bewaaring van het zondepad, dat zo glibberig is voor uzelf, de uwen en uw naasten. Satan heeft zovele listen en strikken; zijn ze ons bekend? Ik heb maar een woord voor dit alles "neen", en dat betekent: haten, breken en vlieden; dat geldt ook hen die reeds verstrikt zitten!

Niet wachten tot later en niet bang zijn voor problemen, want de problemen kunnen alleen maar groter worden. Dit spel, staat in het brandpunt van de belangstelling. Laat dit spel, in de weg van onze verantwoordelijkheid, geen olievlek worden over de gereformeerde gezindte, als een oordeel Gods! Ach dat er nog 7000 overbleven! Welke oordelen wachten ons nog meer: wonderboom, oudejaarsviering, piramidespel...? De Heere lere ons Psalm 106 vers 4 inleven.

Waarschuwing

Het zou te wensen zijn dat velen niet wisten wat dit spel inhield en als ze het wisten dat ze het alleen op een afstand en in theorie wisten, maar het blijkt dat steeds meerderen in den lande van dit spel afweten en er aan mee doen. Ik wil hier toch eens een waarschuwend stem laten horen. Waarom zouden we waarschuwen? We hebben de roeping elkaar te waarschuwen op weg naar de eeuwigheid; dat is onze roeping van mens tot mens en als ambtsdrager tot de gemeenten.

Deze zaak is zonde, omdat ze tegen Gods wet ingaat en tegen bepaalde geboden speciaal. We komen daarop terug. Woorden die in dit verband vallen zijn: betovering, geheimzinnig-

heid, mee laten slepen, winnen aan populariteit ondanks waarschuwing, onder druk zetten, lening afsluiten, persoonlijke manager.

Mammon

Hoe werkt dit spel? Ik vergelijk het met kettingbrieven van kinderen. Ze sturen een aantal kaarten weg en krijgen na een aantal weken er honderden terug. In dit spel gaat het dan niet om kaarten maar om geld, soms heel veel geld. We zetten weinig in en krijgen veel terug; wat is weinig? Wel in verhouding tot de f 5000,- die we terug krijgen na 25 weken is de inzet van f 500,- weinig! O wees toch voorzichtig met spelen met geld. Mijd het aan alle kanten. Dat is spelen met de Mammon en men kan niet zomaar ongestraft met de afgoden en de zonde blijven spelen! En er zijn risico's, heel grote, men kan alles kwijt raken, want zie de getallen die ik noemde daar kunnen we ook een nul bij zetten en gaat het niet van kwaad tot erger? Men gaat steeds meer inzetten en hoopt meer te winnen en kan ineens alles verliezen! De zaak kan ineens stoppen en in elkaar storten en dan is het gelag betalen bitter, want dan is er geen gelach meer.

Begeerte

De begeerte krijgt ons te pakken. De gelddorst slaat door ons binnenste heen. De verleiding wordt zo groot; wie zal ze weerstaan? Wat is de kater groot achteraf, we zijn boos op iedereen. De regering dat ze niet toeziet, justitie dat ze niet straft, de organisator dat hij een bedrieger is, maar we zijn niet boos op onszelf dat we ons moedwillig hebben laten bedriegen en ons laten meeslepen door onze zondige begeerten. We weten uit de kranten welke ontzettende gevolgen dit spel kan hebben vanuit Albanië, waar dit tot een catastrofe leidde omdat zoveel er aan meededen en alles ineens stortte wat dit betreft. Leiden was in last, maar de hand werd niet in eigen boezem gestoken. Dit spel heeft zijn aanhang en invloed in heel Europa, maar ook in heel Nederland, en ook in diverse streken waar velen zijn die nog leven onder een gereformeerde prediking. De voorbeelden zijn er. Ook onder ons zijn er velen die bezwijken voor de druk.

Druk

Welke druk wordt uitgeoefend? Het schijnt dat het voorkomt dat werkgevers hiermee beginnen en inzetten. Ze zetten dan hun werknemers aan om

mee te doen en zo zelf op te klimmen en meer winst te krijgen onder het mom dat ook hun werknemers er goed mee zijn. Velen bezwijken onder de druk. Keurige mensen doen mee, alles lijkt heel legaal; de papieren die getekend worden en de voorwaarden zijn heel netjes; alles lijkt heel goed en legaal; de wetgever kan er niet tussen komen, want alles is naar de wet geregeld en toch is het piramidespel, alleen kan het wel eens zijn dat de naam gewijzigd is en dat allerlei fraaie namen verzonnen worden. De vorm kan zo mooi lijken. Schijn bedriegt! Gods Woord is duidelijk. Mammon is onder diverse gedaanten springlevend. Het lijkt wettig, en het kader lijkt goed, maar de wortel deugt niet.

Gierigheid

De geldgierigheid is een wortel van alle kwaad; er zijn meer wortels, maar dit is er een, een kwaaië en taaie. Ze brengt vele zonden met zich mee. Wat is dit piramidespel anders dan louter gokken en loten. Ik mag er tussen door wel even zeggen dat het bar en boos is wat er via reclame, bijv. de PTT, gedaan wordt aan loten en gokken; het is bar en boos! De communicatiemediën doen heel wat om de mensen zover te krijgen via allerlei methoden. Ook dit is loten en gokken. Wat is dat? Op gemakzuchtige en soms zelfs spannende wijze proberen grote winsten te krijgen en veel te verdienen. Gemakzucht en goklust werken samen mee in de materialistische zucht naar meer om zo te kunnen genieten van de levenshouding die alleen maar denkt aan bevrediging van aardse lusten en begeerten; dat schijnt het paradijs op aarde te zijn. O blinde dwaas, wat baat het u toch de gehele wereld te winnen en aan uw ziel schade te lijden! Ge sleurt anderen mee in uw val, ge stimuleert ze om ook mee te doen; dat hoort bij de spelregels. Samen kwaad doen lijkt dat het kwaad nog maar half is en hoe meer er mee doen, des te minder voelt ge van het kwaad! Zo werkt satan. Hij is een uitnemend psycholoog! Wat is de mens verkleefd aan het stof. Verstikt de begeerte naar rijkdom het goede zaad niet, naar het Woord van Christus? Agur bad: Geef me geen rijkdom... en Jacobus waarschuwt de rijken vanwege hun elligheden enz. enz.

Diefstal

In feite is deze gang van zaken ook diefstal want men verrijkt zichzelf ten koste van anderen. Er is geen wettig en

eerlijk werk en verdienste naar arbeid. O neen, als ik maar rijk wordt; ieder staat voor zichzelf. Het gaat niet om religie en naastenliefde, maar om het eigen ik. En: zonde werkt verslavend. Is het geen zonde wanneer men er het hart niet op zet? O dwaze redenering, de wortel en de tak zijn zonde; zou zonde geen zonde zijn wanneer men dat bedrijft zonder er het hart op te zetten. O wat een kwade listen van de boze. Het is terecht dat kerkenraden, predikanten en ambtsdragers waarschuwen via de kansel, via de kerkbode en in gesprekken. Is dit niet een van de kwaden van het einde der dagen? Ach we mochten er voor bewaard worden, 100- en 1000-en zijn ons voorgegaan en zijn beschaamd uitgekomen! Het is een piramide, het gaat naar de top, maar Gods Woord spreekt van een vallen van de top van eer in eeuwige verwoesting. Neem toch de waarschuwing ter harte vanuit Psalm 49 en 73, van Nabal en de rijke man. En anders: moet het ons net vergaan als het in Albanië ging? Wat zijn we hardleers en zoeken vonden om de zonden te verdedigen, te verbloemen en er mee door te gaan. We zouden ons verre moeten houden van datgene wat zelfs maar de schijn des kwaads heeft! Velen worden gedupeerd en ze worden met vage beloften, fabels en verhalen het bos ingestuurd. Ook de wetgever zou in moeten grijpen in zulke systemen van bedrog en uitbuiting. Wat de Nederlandse wet legaal acht, is nog niet legaal volgens Gods wet. Daarbij komt nog een keer dat er niet alleen verliezers zijn, maar iedereen is verliezer, ook de winnaar!

Principes

Anderzijds zouden we ons moeten houden aan de ambtelijke en profetische vermaning die tot ons komt, wanneer we zelf de zaak niet doorzien. Moeten we doorgaan totdat het te laat is? Ondanks de waarschuwing? Materiële schade en geldelijk verlies kan in sommige omstandigheden en gezinnen grote ellende te weeg brengen, maar als het ook nog zieleschade betekent, dan is het wel heel erg en dat betekent het! Waar geestelijk leven met levendige vreze des Heeren kunnen zich niet met deze zaak verenigen, ook al verdedigt men zich met een gereformeerde waarheid en levenshouding en principes. Hoe gevaarlijk is de duivel wanneer hij komt met principes en een schijnbaar gereformeerde zede en ethiek, behalve op het vlak waar hij de mens wil verleiden...

Niemand kan zeggen dat hij of zij niet gewaarschuwd is. Dat vrouwen ook met hun mannen daarover spreken en controleren waar ze heen gaan en wat ze doen! Dat schijnt, hoe treurig, nodig. Of stimuleren we hen dwars tegen de eerste bedoeling van het huwelijk in? Kunnen we bidden "verlos ons van de boze en leid ons niet in verzoeking"? Kunnen we danken voor zulke winst? Of kan dit geld dienen voor de nooddrufte dichtbij en ver af, via stichtingen enzovoort, zodat dit doel het zwarte geld wit wast? Gij zult de meerderheid in het kwade niet volgen. *Overgenomen uit "Het gekrookte riet"*

LCJ krijgt jeugdwerker in vaste dienst

Voor het eerst in haar ruim twaalfjarig bestaan krijgt het Landelijk Contact Jeugdverenigingen Chr. Geref. Kerken (LCJ) een werker in vaste dienst. Dit werd mogelijk gemaakt doordat de Generale Synode in 1995 besloot om hiervoor gelden ter beschikking te stellen. Een sollicitatieprocedure heeft als resultaat gehad dat het LCJ-bestuur onlangs tot een beslissing kon komen. Op korte termijn zal de heer P. Versluis als jeugdwerkadviseur in dienst van het LCJ komen. Piet Versluis is 41 jaar oud en woont in Leerdam. Hij is lid van de Chr. Geref. Kerk aldaar. De bedoeling is dat hij vanuit Leerdam drie of vier dagen per week voor het LCJ zal gaan werken.

Met deze benoeming is een grote, misschien wel de grootste, stap gezet in de ruim twaalfjarige geschiedenis van het LCJ. Begonnen in 1984 met nog geen twintig jeugdverenigingen, zijn we inmiddels uitgegroeid tot een organisatie met meer dan 140 aangesloten jeugdverenigingen, goed voor bijna 3000 deelnemende jongeren. Dat vraagt om een professionalisering van de organisatie, wat natuurlijk niet mag betekenen dat er een verzakelijking optreedt. Het hart van het LCJ-werk klopt immers op de plaatselijke verenigingen en bij de jeugdcontacten, op al die plaatsen waar vrijwilligers zich inzetten. En dat willen we heel graag zo houden. Onze nieuwe jeugdwerkadviseur zal dat geheel gaan ondersteunen. Zijn taken liggen o.a. op het gebied van kadervorming, studiemateriaal en de ondersteuning van de jeugdcontacten en commissies.

Het bestuur is dankbaar voor alle blij-

ken van mee-leven en mee-denken die we in de afgelopen tijd mochten waarnemen. We vragen graag om uw voortdurende gebed voor het geheel van het jeugdwerk in onze kerken.

*Namens het LCJ-bestuur:
Kees van Vianen (voorzitter)
Wim Mak (secretaris)*

Boekbesprekingen

William Huntington, **De liefde van Christus**, verzamelde leerredenen (1), 254 blz., f 45,-, Uitgeverij de Groot Goudriaan - Kampen.

Uit het Engels vertaald door mevr. G.H.C. Pas-Donker. De leerredenen zijn oorspronkelijk uitgegeven in de reeks "The Select Works of the late Rev. William Huntington, S.S. in 1856 en herdrukt in 1989 door The Gospel Standard Trust Publications. Met dit lezenswaardige boek is het eerste deel van een serie Nederlandse vertalingen van Huntingtons leerredenen verschenen. In de vertaling wordt de Statenvertaling gehanteerd behalve waar het eigene van de King James-vertaling bepalend was voor de context. De volgende leerredenen zijn opgenomen: De uitgestrektheid van de eeuwige liefde (Efeze 3:18 en 19). De muziek en het reukwerk der heiligen (Openbaring 5:8). De wijze en de dwaze maagden (twee preken resp. over Mattheüs 25:4 en 3). Het verlies en herstel van Gods beeld in de mens (twee preken over Johannes 5:17). De eeuwige ondergang van de zon (Amos 8:9). Om u een indruk te geven citeren wij uit de preek over de dwaze maagden (blz. 129): "Er is niemand zekerder of geruster dan deze dwaas. Als we proberen om hem te overtuigen, raad te geven of hem de ogen te openen, trekken we hem van zijn verheven standplaats af. U kunt evengoed proberen een zwijn om te draaien als een dwaas te overtuigen. Hij ziet zijn weg duidelijk voor zich. Hij weet waar hij heen gaat en waar zijn weg zal eindigen. 'De weg des dwazen is recht in zijn ogen' (Spreuken 12:15), ook als deze verkeerd schijnt in het oog van alle andere mensen. De wijsheid leert dat het vertrouwen van deze dwaas even onwankelbaar is als zijn weg recht is. Hij wankelt niet zo snel en het ongelooft bespringt hem niet zo vaak. Dat is geen wonder, want zijn geloof wordt nooit beproefd. Hij wandelt onverschrokken voort en dat kan hij ook doen, want hij ondervindt geen

tegenstand. Hij hoeft niet te strijden met de wereld, het vlees of de duivel; niet met de wereld, want zij heeft haar eigen kinderen lief; niet met het vlees, want hij stelt er zijn vertrouwen op; niet met de duivel, want hij is de werkmeester en voleinder van dit geloof en hij is niet tegen zichzelf verdeeld. Als zijn vertrouwen al eens wordt geschokt, komt dit door de slagen van de lippen van de rechtvaardigen. Soms raakt dit hem enigszins en hij is hier zeer verontwaardigd over. Hij noemt dit 'bedroeven van de rechtvaardigen, die God niet zou bedroeven.' Zulke mensen bouwen hem niet op, maar verwoesten Gods erfenis. Hij beschouwt dit als uitwerkingen van een boze geest, als bekrompenheid, als trots, als fanatisme en als weeën van de ziel. Om al het licht en alle overtuiging buiten te sluiten en zichzelf te verzetten tegen de waarheid en de rechtvaardigheid, raast hij totdat hij zijn tegenstander tot zwijgen heeft gebracht en strijdt met des te meer vurigheid voor de volledige verzekerdheid van zijn geloof. Hij is er in zijn hart ten volle van overtuigd dat geen wettige banden, vrees, beproeving of moeite hem ooit in beroering zullen brengen. Zijn hart is ongeschokt en hij volhardt brutaal in zijn vermetelheid. De wijze vreest en wijkt van het kwade; maar de zot is oplopende toornig en zorgeloos' (Spr. 14:16)."

"Om de Kerk" Opstellen aangeboden aan prof. dr. W. van 't Spijker bij zijn afscheid als hoogleraar aan de Theologische Universiteit te Apeldoorn. Onder redactie van dr. J.W. Maris, dr. H.G.L. Peels en dr. H.J. Selderhuis. Het boek telt 310 blz. en kost f 49,95, Uitgeverij J.J. Groen en Zoon - Leiden. Prof. Van 't Spijker geniet groot aanzien. Zijn werk wordt zeer gewaardeerd. De bijdragen in dit boek zijn gerangschikt onder de subthema's: de geschiedenis van de kerk - de eenheid van de kerk - het recht van de kerk. Sinds zijn inauguratie in 1972 heeft Van 't Spijker als hoogleraar Kerkgeschiedenis en Kerkrecht zich beziggehouden met de Kerk. Apeldoornse hoogleraren, alskook kerkhistorici en dogmatici van andere universiteiten hebben aan de inhoudsrijke bundel meegewerkt.

Wie geïnteresseerd is in het vakgebied van prof. dr. W. van 't Spijker doet er goed aan deze bundel te lezen. Achterin het boek een bibliografie en een felicitatieregister.

Alzo zullen de vrijgekochten des HEEREN wederkeren, en met gejuich tot Sion komen; en eeuwige blijdschap zal op hun hoofd wezen; vreugde en blijdschap zullen zij aangrijpen, treuring en zuchting zullen wegvlieden. Jes. 51:11

De raad van de Christelijke Gereformeerde Kerk te Nieuwpoort geeft met droefheid kennis van het overlijden op 17 februari van broeder

ARIE BENSCHOP

in de leeftijd van 61 jaar.

Met dankbaarheid denken wij terug aan de vele jaren dat hij de kerk met de gaven van God geschonken als ouderling heeft mogen dienen.

De HEERE ondersteune zijn vrouw, kinderen, kleinkinderen en verdere familie.

Namens de raad,

Ds M. v.d. Sluys, praeses
W. v. Middelkoop, scriba

Ordenlich und fruchtbar,

Festschrift für Willem van 't Spijker, onder redactie van Dr. Wilhelm H. Neuser en Dr. Herman J. Selderhuis, 237 blz., f 49,95, Uitgeverij J.J. Groen - Leiden.

Uit deze lezenswaardige bundel blijkt dat Prof. Van 't Spijker niet alleen in Nederland aanzien geniet, maar ook in het buitenland. Een kring vakgenoten uit verschillende landen heeft het initiatief genomen naast de Nederlandse afscheidsbundel een internationale bundel samen te stellen ter gelegenheid van de emeritering van Van 't Spijker. Wetenschappers op het gebied van kerkgeschiedenis en kerkrecht uit Noord-Amerika, Zuid-Afrika en Europa hebben hun bijdrage hierin geleverd, deels in de Duitse en deels in de Engelse taal.

Matthew Henry, **Vergeef ons onze schuld**, 71 blz., f 14,90, Uitgeverij de Groot Goudriaan - Kampen.

Uit het Engels vertaald door mw. G.H.C. Pas-Donker. In dit boekje worden twee teksten behandeld: Mattheüs 6:12 "En vergeef ons onze schulden" en Lucas 11:4 "En vergeef ons onze zonden". De verhandeling van Henry

valt in twee delen uiteen: 1. Onze zonden zijn onze schulden. 2. De vergeving van onze schulden. Om een indruk te geven van de inhoud citeren we van blz. 60: "We moeten schuld belijden met een ootmoedig, nederig, boetvaardig en gehoorzaam hart. We moeten erkennen dat we schuldig staan voor God en onder de zonde liggen. Laten de mensen die zich met zonden bedekken niet verwachten dat ze voorspoed zullen hebben of zich van deze last kunnen bevrijden, want alleen die zijn zonde belijdt en laat, zal barmhartigheid geschieden. We worden aangeklaagd als schuldenaren en moeten niet volharden in het ontkennen van deze schuld en we moeten die schuld ook niet goedpraten of proberen die minder groot voor te stellen dan ze in werkelijkheid is. We moeten bereid zijn te erkennen dat we gezondigd hebben, dat we verdraaid hebben wat goed was en dat het ons niet gebaat heeft. We moeten bereid zijn te erkennen dat we ons onbillijk hebben gedragen jegens God en onszelf schade berokkend hebben, zoals schuldenaars doen." Een lezenswaardig werkje. De prijs in onzes inziens aan de stevige kant.

Onthullende Woorden, opstellen aangeboden aan prof. dr. J. de Vuyst bij zijn afscheid als hoogleraar aan de Theologische Universiteit te Apeldoorn, onder redactie van dr. J.W. Maris en dr. H.G.L. Peels, 194 blz., f 29,95, Uitgeverij J.J. Groen en Zoon - Leiden.

In deze bundel hebben alle (emeriti)hoogleraren en docenten van Apeldoorn een bijdrage geleverd. De titel verwijst naar het specialisme van De Vuyst: interesse voor de apocalyptiek in het algemeen en bijzonder voor het bijbelboek Openbaring. Ook de tekst van het afscheidscollege van prof. De Vuyst is opgenomen: "Enkele inleidende opmerkingen met betrekking tot het evangelie naar Johannes." Negen jaren heeft hij mogen arbeiden in Apeldoorn. We hopen dat het aan prof. De Vuyst gegeven wordt zich nog verder te verdiepen in het evangelie naar Johannes. Er is een felicitatie-register opgenomen. Deze bundel is een lezenswaardig en waardevol bezit voor hen die zich betrokken weten bij het werk van prof. dr. De Vuyst en bij Apeldoorn.

Stille armoede in een rijk land, J.R.C. Janse, LVSGS/SGP-jongeren. Deze brochure van 48 blz. is allereerst bestemd om de SGP-jongeren en raadsleden te informeren over de toenemende stille armoede in Nederland. Ook diaconieën zullen het verschijnsel van de stille armoede steeds meer tegenkomen. Voor de diaconieën is het goed zich door middel van deze brochure op de hoogte te stellen van de ontwikkelingen en zorgen op dit gebied. We hopen dat deze beknopte, maar waardevolle brochure een bijdrage mag leveren aan de leniging van materiële nood in ons vaderland. Er wordt ingegaan op het huidige stelsel van sociale zekerheid: werkloosheid, ziekte en arbeidsongeschiktheid, ouderen en nabestaanden, aanvullende inkomensondersteuning en giften van diaconieën. De brochure kost f 4,- (exclusief verzendkosten) en is te bestellen bij het SGP-partijbureau, Laan van Meerdervoort 165, 2517 AZ 's Gravenhage.

Ds. J.T. Doornenbal, **Hoogten en diepten**, 412 blz., f 37,50, Uitgeverij de Banier - Utrecht.

Ds. Doornenbal werd geboren 29 november 1909 in Doorn en overleed op 16 april 1975 in Oene. Hij studeerde theologie in Utrecht en diende de hervormde gemeenten van Woubrugge, Kesteren en Oene. Toen hij in Oene stond schreef hij veel artikelen in de Hervormde Kerkbode van de classis Harderwijk. Gebeurtenissen, hoogten en diepten uit het kerkelijke, gemeentelijke en persoonlijke leven beschreef hij daarin. Samensteller Lulof Dalhuisen heeft de nu gepubliceerde artikelen geselecteerd, in chronologische volgorde gezet en van passende opschriften voorzien. Ook zijn enkele illustraties in het keurig verzorgde boek opgenomen. Het zal zijn weg wel vinden onder hen die Ds. Doornenbal gekend hebben en eerder verschenen boeken over hem gelezen hebben.

Jeannette Donkersteeg, **Die heimwee hebben komen Thuis**, 245 blz., f 39,50, Uitgeverij de Banier - Utrecht. Het boek gaat over het leven van Ds. J.T. Doornenbal. De schrijfster wil door middel van deze uitgave een duidelijker licht werpen op de levensloop van genoemde predikant. Het boek is prettig leesbaar en is verlucht met vele foto's. Voor liefhebbers van de penne-

Stichting Schuilplaats Veenendaal

vraagt wegens toename van het aantal hulpvragen een

maatschappelijk werkende m/v

voor 20 uur per week

met als standplaats Sliedrecht/Leerdam. Het betreft vervanging, wegens zwangerschapsverlof en uitbreiding met nieuwe standplaats voor maatschappelijke dienstverlening in de Alblasserwaard en de Vijfheerenlanden. Dit project is een samenwerking van de diakonieën uit deze regio en Stichting Schuilplaats.

Onze gedachten gaan uit naar een collega met een afgeronde HBO-opleiding Maatschappelijk Werk en enige werkervaring. De kandidaat is meelevend lid van één van de reformatorische kerken.

De kandidaat zal het een uitdaging moeten vinden om mee te werken aan de opbouw van dit diakonale project voor maatschappelijke dienstverlening in deze regio. Hij of zij kan zelfstandig werken, is flexibel inzetbaar en woonachtig in genoemde regio. De werkbegeleiding wordt door Schuilplaats verzorgd.

Taken:

- begeleiden, adviseren en informeren van cliënten
- meewerken aan de 24-uurs bereikbaarheidsdienst
- participeren in overlegsituaties.

Tevens vragen wij een

medewerker m/v

voor 8 uur per week

met als standplaats Katwijk voor het daar binnenkort te openen Jongeren Informatie Punt. De gedachten gaan uit naar een collega met relevante afgeronde HBO-opleiding, meelevend lid is van één van de reformatorische kerken, flexibel inzetbaar is en het een uitdaging vindt om aan dit experiment twee jaar mee te werken.

Het Jongeren Informatie Punt is een samenwerking met Stichting Jeugdhulpverlening, Kubus '85 en Stichting Schuilplaats.

Belangrijke taken:

- onderhouden netwerk
- ondersteuning stagiaires
- organiseren thema bijeenkomsten

Inlichtingen over beide functies zijn uitsluitend telefonisch mogelijk maandag 3 maart van 8.30-10.00 uur bij de leidinggevend maatschappelijk werker P.M.G.P. Bos. Tel. 0318-526123.

Uw schriftelijke sollicitatie kunt u, voor 8 maart, richten aan het bestuur van Stichting Schuilplaats, Postbus 7, 3900 AA Veenendaal.

Stichting Schuilplaats is een landelijk werkende reformatorische hulpverleningsorganisatie. Zij verleent hulp bij psycho-sociale en medisch ethische vragen en moeilijkheden. In samenwerking met de NPV is het landelijk steunpunt voor christelijke vrijwilligers thuiszorg opgericht. Tevens verzorgt de stichting voorlichting op genoemde terreinen en participeert in het Prof. dr. G.A. Lindeboom Instituut, centrum voor medische ethiek. Via de S.O.S. dienst, waaraan 11 artsen meewerken, is de stichting 24 uur per dag beschikbaar.

vruchten van deze predikant en voor wie hem gekend hebben een boek dat zij zeker ter hand moeten nemen. De levensavond van Ds. Doornenbal was niet gemakkelijk. Hij zei daar zelf van in een preek:

"We moeten ons wel voorstellen dat we nooit boven de strijd zullen uitkomen. We moeten ons wel voorstellen dat de strijd al zwaarder word in ons

leven en misschien op het eind van ons leven het allerzwaarste en dat is wel een beetje moeilijk, alleen maar: dat is het grote: dat Gods kinderen in de strijd toch niet zullen omkomen?" (blz. 215). Zondag 15 april 1973 ging de predikant voor het laatst voor in een belijdenisdienst. In de herfst van dat jaar ging hij met emeritaat. Een afscheidsdienst kon niet worden

gehouden. 16 April 1975 overleed Ds. Doornenbal. Wie een indruk wil krijgen van al datgene wat hem wedervaren is in zijn leven kan in dit boek goed terecht.

Leer ons bidden, Ds. G.J. van Aalst, Ds. D.J. Budding, Ds. P. den Butter e.a., 167 blz., f 27,50, uitgeverij 'de Ramshoorn' - Goes.

Dit boek is een jubileum-uitgave van de Stichting Reformatorische bezinningsavonden. Het boek verscheen toen deze avonden vijf jaren lang belegd waren. Het blijkt dat deze avonden in een behoefte voorzien. Ook jongeren uit onze kerken bezoeken deze avonden en beluisteren dan de referaten die gehouden worden. Het boek wat nu is uitgegeven bevat gehouden referaten over het gebed met vragenbeantwoording. De volgende onderwerpen treffen we aan: Het gebed (Ds. D.J. Budding). Laat de Heere Zich verbidden (Ds. G.J. van Aalst). Heeft je gebed wel zin? (Ds. W. Pieters). Daniel, de voorbidder van een ontworteld volk (Ds. P. Mulder). De praktijk van het gebedsleven (Ds. H. Polinder). Waarom zou ik bidden? (Ds. L.M. Jongejan). Het gebed dat veel vermag (Ds. C. Hoogerwerf). Een gebedszaak (Ds. J. van Prooijen). De priesterlijke zegen (Ds. P. den Butter). In kort bestek wordt veel aangaande het gebedsleven geboden. Het boek geeft een goede indruk van datgene wat geboden wordt op de SRB-avonden.

In de serie Schriftwerk verscheen een deel getiteld: **Kernteksten over Jeruzalem**. De auteur is dr. A. Noorder-

graaf. Het boekje bevat 78 blz., kost f 14,90, Uitgeverij de Groot Goudriaan - Kampen.

De stad Jeruzalem is ongeveer 3000 jaar joods sinds David de stad op de Jebusieten veroverde (omstreeks 1004 voor Christus). In een negental hoofdstukken worden tekstgedeelten behandeld die over Jeruzalem gaan. Geschikt voor persoonlijke meditatie en gemeenschappelijke bijbelstudie.

Bij de Gereformeerde Bijbelstichting verscheen een drietal Nieuwe kinderboeken. M.H. Karels-Meeuse, **De verdwenen verrekijsker**, 76 blz., f 10,50, vanaf 9 jaar. Jan van Reenen, **Joris de kathedraalbouwer**, 120 blz., f 13,50, vanaf 12 jaar. Geesje Vogelaar-van Mourik, **Het geschenk van Jef**, 124 blz., f 9,75, vanaf 8 jaar. Verantwoorde boeken voor de jeugd om te lezen.

NOG 115 DAGEN!

Dan wordt Hong Kong ingelijfd bij de Volksrepubliek CHINA!

Laat ons nu nog zoveel mogelijk Bijbels sturen voor f 5,55 per stuk.

Kunt u er 5 geven? Maak dan f 27,75 over op Giro 6991023 t.n.v. Stg. voor Wereldwijde Bijbelverspreiding "The Bible League" te Maassluis.

Info: 010-5912378 (ds. van Vuuren).

Bemiddeling Kraam- en Gezinszorg Meijer (B.K.G.M.)

Reeds velen maakten gebruik van de bemiddeling voor Kraam- en/of Gezinszorg.

Heeft u Kraam- of Gezinszorg nodig en u bezit geen TV, bel dan gerust.

Bemiddeling Kraam- en Gezinszorg Meijer

Telefoon 0294-231145, mevr. J. Meijer.

Bezinningskring

Op D.V. 7 maart 1997, hopen we een openbare samenkomst te houden, dan zal Ds. P. Roos van Damwoude het onderwerp behandelen.

Onderwerp: "Christusprediking".

Plaats: Chr. Geref. Kerk te Damwoude. Aanvang: 19.45 uur.

GBS

Bijbels in
Statenvertaling

Zakbijbels met zilveren en gouden slot

Een heel bijzonder geschenk voor bijzondere gelegenheden. Aan deze zakbijbels met zilveren sloten is veel zorg besteed. Formaat 8,6 x 12,4 cm. Met Psalmen, Catechismus en Formulieren.

D32z	in zwartleren band	f 365,-
D34z	idem, met duimgrepen	f 397,50
D32az	in antiek-bruine lederen band	f 435,-
D34az	idem, met duimgrepen	f 472,50
	Zakbijbels met gouden slot vanaf	f 872,50

Folder op aanvraag beschikbaar.
Ook verkrijgbaar in de boekhandel.

Gereformeerde Bijbelstichting
Postbus 168, 4140 AD Leerdam, tel.: (0345) 61 01 55

Cara? Reuma? MS?

Curadomi helpt met thuiszorg vanuit een christelijke levensovertuiging.

Curadomi

Organisatie voor thuiszorg

Zorg met een visie.

Bel tijdens kantooruren (0318) 54 82 65
buiten kantooruren 0900-82 12340 (spoed)

Boekhandel de Jong

Burg. Winklerplein 25
3362 AA Sliedrecht
Tel/Fax 0184 - 412461

Zoek bij ons een boek!
Levering door geheel Nederland.

Stichting Bureau Kraam- en Gezinshulp

Wij hebben onze geheel nieuwe informatie-brochure voor u klaar liggen, even een telefoontje en deze wordt u toegezonden!

Wilt u kwaliteit en is er geen TV in het gezin, vraag dan hulp bij de BKG

0318 - 52 77 99

Graag tijdig bellen!

- Wij verzorgen begrafenissen in elke woonplaats op de Veluwe en in Flevoland
- Opbaring zowel thuis als in elk gewenst rouwcentrum
- Ongeacht bij welk begrafenisfonds men (eventueel) is aangesloten
- Dag en nacht bereikbaar
- Geen crematies

Begraafnisverzorging Vos

Het Drie 32
3888 KE Uddel
Telefoon 0577-401689